

Med egne ord

Kalle Moene, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo og leder for Esop

Kalle Moene Victor D. Norman Anine Kierulff Erna Solberg Jonas Gahr Støre

Kalle Moene

Norge faller på FNs nye utviklingsindeks

Internasjonale rangeringer må måle det som teller – og ikke bare telle det som kan måles.

● **Lille speil på veggen der** – hvem er finest i verden her? FNs Human Development Index har rangert verdens land i tredve år. Denne uken kom FN med årets rangering av hvilke land som har mest menneskevennlig utvikling relativt til andre land. Som kjent har svaret som regel vært Norge. Det er også svaret i årets rangering så lenge vi holder oss til indeksen slik den tradisjonelt var definert.

Den tradisjonelle utviklingsindeksen rangerer land ved å telle det som lett kan måles. Indeksen representerer en kombinasjon av inntekt per innbygger, skolegang og forventet levealder. Indeksen skiller tydelig de rikeste landene fra de fattige landene, men den skiller ikke de enkelte rike landene fra hverandre på en meningsfull måte. Dette åpenbare poenget har jeg og andre mast om lenge. Men til liten nytte.

Hver gang FN publiserer denne årlige indeksen med Norge på topp, feirer norske politikere og kommentatorer begivenheten: FN har igjen kåret Norge som det beste landet å bo i.

Den vanlige feiringen kommer neppe i år. Grunnen er at FN nå i tillegg har laget en ny indeks som tar med det miljømessige fotavtrykket (på areal, bruk av biomasse etc.) og utslippene av karbondioksid per innbygger. Da faller Norge fra første til 16. plass på rangeringen.

Hva forklarer Norges fall? Det er ikke bare oljeproduksjonen i Nordsjøen. Indeksen registrerer utslippene der de finner sted. De endelige utslippene fra eksport av olje og gass registreres derfor på de landene der oljen og gassen forbrukes. Norges fall på indeksen skyldes derfor først og fremst miljøkonsekvensene av det samlede forbruket vårt.

Land vi liker å sammenligne oss med lider ikke alle den samme skjebnen.

↑ Norges fall på FN-indeksen skyldes derfor først og fremst miljøkonsekvensene av det samlede forbruket vårt. Bildet viser boligluksus i Oslo med Tjuvholmen og Aker Brygge i forgrunnen. Foto: Heiko Junge/NTB

→ Sverige går opp fra syvende til sjetteplass og Danmark opp fra tiende til femteplass. Island derimot faller fra fjerdeplass til 27. plass og Finland fra 11. til 30.

→ USA faller fra 17. plass til 62. plass og Canada faller nesten like mange plasser.

→ Små land med stor utenrikshandel faller mest dramatisk på den nye rangeringen. Luxemburg, for eksempel, faller hele 131 plasser, mens Singapore faller 92 plasser på grunn av både høye utslipp og stort fotavtrykk.

→ De fattige landene er stort sett rangert som før. Sør-Sudan, Chad, Den sentralafrikanske republikk og Niger kommer sist i år som i fjor – målt med den gamle så vel som den nye utviklingsindeksen.

Myndigheter og næringsliv i alle land legger normalt for stor vekt på utviklingen av nasjonalproduktet i eget land gjerne sammenlignet med utviklingen i andre land. Nasjonalproduktet er imidlertid et dårlig mål på verdiskaping. Det tar ikke hensyn til miljøkostnadene i produksjon og forbruk. Så lenge ødelegging av miljø- og naturverdier ikke er med i tallene, kan inntrykket av hvor store verdier som faktisk er skapt, bli helt feil. I prinsippet må vi selvsagt trekke fra alle kostnader, ikke bare de som er lett å måle fordi produsentene betaler dem.

Sagt med andre ord: Individuell inntekt er definert ved hvor mye vi kan forbruke

uten å røre sparepengene våre (eller egen formue). I tråd med den samme inntektsdefinisjon trekker vi fra kapitalslitet for å beregne et lands nettonasjonalprodukt.

Den reelle verdiskapingen i et land må tilsvarende være det vi maksimalt kan forbruke når samlet kapital, inklusiv natur- og miljøkapital, holdes intakt. Det hjelper lite å ha stor brutto verdiskaping dersom denne produksjonen forringer natur og miljø og påfører andre store kostnader. Slitet på miljø og natur er en reell kostnad.

Det er et viktig prinsipp bak FNs nye utviklingsindeks. Selv om vi kan diskutere detaljene i grunnlaget for indeksen og hvordan FN faktisk beregner den, er den en klar forbedring sammenlignet med den gamle utviklingsindeksen. Det må også være positivt at den nye rangeringen kan bidra til å redusere norsk selvgothet.

Det er imidlertid begrenset hva vi kan lære av rangeringer så lenge det er det absolute nivået på utslipp og inntekt som teller. Rangeringer kan riktig nok lede til økt konkurranse om å være best. En indeks som skal spore til positiv forbedringer for verden, må da selvsagt måle det som teller (inntekt og fordeling, miljø og natur) – og ikke bare telle det som lett kan måles (nasjonalproduktet, levealder og skolegang).

Viktige samfunnsproblemer kan imidlertid sjelden reduseres til ett indekstall. Det gir ikke bare en ufullstendig og litt tilfeldig oppsummering av problemet. Det ene indekstallet kan også spore til det jeg kaller «rank-seeking» der land velger tiltak som kan forbedre den relative posisjonen på den internasjonale indeksen, snarere enn å løse det reelle problemet som denne indeksen er ment å illustrere.

Hva forklarer Norges fall? Det er ikke bare oljeproduksjonen i Nordsjøen

→ Mer debatt side 85-87

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 59
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/replik:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Legg ved portrettfoto

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.